

บทที่ 6

ปัญหาอุปสรรคและแนวโน้มในการจัดการศึกษาพิเศษในประเทศไทย

6.1 ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการศึกษาพิเศษในประเทศไทย

ปัญหาที่ทำให้การศึกษาพิเศษในประเทศไทยไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควรนั้นอันเนื่องมาจาก

1. สืบเนื่องจากพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2523 มาตรา 8 ที่กล่าวว่าเมื่อผู้ปกครองร้องขอ คณะกรรมการการประถมศึกษาอำเภอ และคณะกรรมการประถมศึกษากิ่งอำเภอ มีอำนาจยกเว้นให้เด็กซึ่งมีลักษณะต่อไปนี้ไม่ต้องเข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา

1.1 มีความบกพร่องทางร่างกายหรือจิตใจ

1.2 เป็นโรคติดต่อตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

1.3 ต้องหาเลี้ยงผู้ปกครอง ซึ่งทุพพลภาพ ไม่มีทางหาเลี้ยงชีพ และไม่มีผู้อื่นเลี้ยงดูแทน

1.4 มีความจำเป็นอย่างอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

ในกรณีตาม 1.3 ถ้าผู้ปกครองซึ่งทุพพลภาพ มีเด็กซึ่งต้องส่งเข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาพร้อมกันหลายคน ให้ยกเว้นเพียง 1 คน

จากพระราชบัญญัติดังกล่าว ทำให้เป็นอุปสรรคอย่างใหญ่หลวงในการพัฒนาการศึกษาพิเศษ เพราะทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐที่ทำหน้าที่ในการจัดการศึกษาพิเศษใช้เป็นข้อยกเว้น ละเลยบายเบี่ยง และปฏิเสธ ในการที่จะรับเด็กที่บกพร่องดังกล่าวเข้าศึกษาในโรงเรียน หรือปฏิเสธในการจัดการศึกษาพิเศษให้กับเด็กพิเศษ

2. ปัญหาด้านปริมาณการให้บริการการศึกษาพิเศษ ยังมีไม่เพียงพอกับความต้องการ ถึงแม้จะได้ขยายการสร้างโรงเรียนการศึกษาพิเศษเพิ่มขึ้นก็ตาม ซึ่งการสร้างโรงเรียนดังกล่าวเป็นการส่วนทางกับปรัชญาการศึกษาพิเศษ ที่มุ่งให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษเรียนร่วมกับเด็กปกติ เพื่อให้เด็กพิเศษอยู่ร่วมกับคนปกติในสังคมได้อย่างเป็นสุขต่อไป ฉะนั้นการให้เด็กพิเศษเรียนโรงเรียนพิเศษเฉพาะเด็กพิเศษ จึงเป็นการแยกเด็กออกจากสังคม ทำให้พัฒนาการทางสังคมของเด็กไม่พัฒนา

3. ปัญหาด้านคุณภาพในการให้บริการทางการศึกษาพิเศษ แม้จะสร้างโรงเรียน การศึกษาพิเศษเฉพาะ และขยายการเรียนร่วม เพิ่มขึ้นก็ตาม ก็ไม่ได้หมายความว่าโรงเรียน เหล่านี้จะเป็นโรงเรียนที่มีคุณภาพดีที่สุดในขณะนี้ สำหรับเด็กพิเศษ ซึ่งโรงเรียนที่มี คุณภาพไม่ดีพอจะเป็นอุปสรรคในการพัฒนาศักยภาพเด็กดังกล่าวอย่างมาก

4. ปัญหาความเข้าใจผิดด้านการลงทุน ผู้บริหารมักเข้าใจว่า การให้บริการทาง การศึกษาพิเศษ ลงทุนสูง หากพิจารณาให้ถ่องแท้แล้วจะเห็นว่า การที่รัฐลงทุนให้การศึกษา กับ เด็กพิเศษเหล่านี้เพื่อให้เขาช่วยเหลือตัวเองได้ และดำรงตนอยู่ในสังคมได้ด้วยตนเอง เป็นการลงทุน ที่ต่ำกว่าการที่รัฐต้องจ่ายค่าเลี้ยงดูเด็กเหล่านี้ไปตลอดชีวิต ฉะนั้นรัฐควรเน้นการให้บริการทาง การศึกษามากกว่าการให้การสงเคราะห์

5. ปัญหาด้านทัศนคติของผู้บริหาร ผู้บริหารเป็นผู้มีบทบาทในการจัดสรรงบประมาณ เพื่อการพัฒนาการศึกษาพิเศษ ส่วนมากมีทัศนคติยังไม่ถูกต้องกับเด็กพิเศษ อาจเข้าใจว่าเด็ก ที่มีความต้องการพิเศษเป็นคนไร้ค่า ซึ่งความจริงไม่เป็นเช่นนั้นเสมอไป เด็กที่มีความต้องการ พิเศษ อาจมีความสามารถใกล้เคียงหรือสูงกว่าเด็กปกติบางคนก็ได้ หากได้รับการทาง การศึกษาพิเศษที่ถูกต้อง และบางทีก็อาจติดอยู่กับความคิดที่ว่าการศึกษาพิเศษเป็นการศึกษา สำหรับคนกลุ่มน้อย ต้องให้การศึกษาแก่เด็กปกติให้ทั่วถึงก่อนจึงให้การศึกษาแก่เด็กพิเศษ งบประมาณมีจำกัดจึงควรจัดให้เด็กปกติก่อน ความคิดดังกล่าวมีผลกระทบต่อพัฒนา การศึกษาพิเศษอย่างมาก ในประเทศที่พัฒนาแล้วนักบริหารมีความคิดว่าเด็กพิเศษมีสิทธิเท่า เทียมกับเด็กปกติ ควรได้รับการศึกษาเท่าเทียมกับเด็กปกติด้วยการนำเงินมาจัดการศึกษา ให้กับเด็กพิการจนทำให้เขาสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ จะเป็นค่าใช้จ่ายที่ต่ำกว่าการที่รัฐต้องเลี้ยง เขาไปจนตลอดชีวิต (ผดุง อารยะวิญญู. 2541 : 29)

6. ปัญหาเกี่ยวกับผู้ปกครอง ผู้ปกครองส่วนใหญ่ยังเข้าใจไม่ถูกต้อง และมีทัศนคติที่ ไม่ดีกับเด็กพิเศษ ดังนี้

6.1 ไม่ยอมรับสภาพพฤติกรรมที่ผิดปกติของเด็กจึงเกิดความคาดหวังว่าความ ผิดปกตินั้นอาจหายขาด ได้ทั้ง ๆ ที่ความผิดปกตินั้นไม่อาจรักษาได้ จึงทำให้การฟื้นฟูบำบัด ผิดวิธี ไม่ถูกแนวทาง

6.2 บางครอบครัวดูแลทะนุถนอม เด็กพิเศษมากเกินไป หรือบางครอบครัวเกิดความ อับอายเก็บเด็กไว้ไม่กล้านำเด็กออกไปไหน จนอาจทำให้เด็กขาดการพัฒนา จนกระทั่ง กลายเป็นคนไร้ความสามารถไปในที่สุด

6.3 ขาดความร่วมมือจากผู้ปกครองในด้านการพัฒนาศักยภาพเด็ก กล่าวคือ พ่อแม่ และญาติพี่น้อง มักมีความสงสาร เวทนา ท้อแท้ ที่เห็นกระบวนการ และขั้นตอนของการพัฒนา ศักยภาพเด็ก เพราะกระบวนการและขั้นตอนในการพัฒนาเด็กนั้น ต้องใช้ความพยายาม

การรอคอย และต้องใช้เวลาจนเกิดภาวะหุดหู่ ทุนดูไม่ได้ขาดความอดทนในที่สุด และเลิกล้มความตั้งใจในการช่วยเหลือเด็กไปในที่สุด

7. ปัญหาด้านการจัดการศึกษาพิเศษ ยังทำได้ในวงจำกัด ซึ่งในปัจจุบันนี้กระทรวงศึกษาธิการได้แบ่งความพิการออกเป็น 9 ประเภท แต่การจัดการศึกษาสำหรับเด็กพิเศษที่จัดอยู่ในปัจจุบันนี้เน้นหนักเด็ก 4 ประเภทใหญ่ ๆ คือ เด็กที่บกพร่องทางการเห็น เด็กที่บกพร่องทางการได้ยิน เด็กที่บกพร่องทางสติปัญญา และเด็กที่บกพร่องทางร่างกาย และโรงเรียนส่วนใหญ่มีอยู่ในกรุงเทพฯ

8. อุปกรณ์การเรียนการสอน การจัดการศึกษาสำหรับเด็กพิเศษ ยังขาดอุปกรณ์การเรียนการสอนที่เหมาะสมกับการสอนเด็กพวกนี้จึงทำให้การพัฒนาศักยภาพเด็กเป็นไปได้ล่าช้า

9. ปัญหาที่เกิดจากการให้บริการด้านการศึกษาพิเศษ ส่วนมากมักเป็นบริการแบบการให้เปล่า ซึ่งต้องสิ้นเปลืองงบประมาณมาก ไม่สามารถขยายและปรับปรุงหรือขยายบริการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทำให้เกิดข้อจำกัดในด้านต่าง ๆ ตามมา เช่น ขาดบุคลากร ขาดเครื่องมืออุปกรณ์ด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพและการศึกษา ผลที่ได้รับโดยตรงต่อบุคคลพิการ คือ ทำให้บุคคลพิการขาดความกระตือรือร้น ความเพียรพยายามที่จะพัฒนาตนเองหรือช่วยเหลือตนเอง เพราะถือว่าสังคมมีหน้าที่ต้องให้บริการและสงเคราะห์บุคคลพิการ ซึ่งเป็น การฝึกฝนปลูกฝังให้บุคคลพิการรู้จักแต่เพียงการเป็นผู้รับเพียงอย่างเดียว

10. ขาดการรวมตัวผนึกกำลังและการประสานงานประสานประโยชน์ร่วมกันเท่าที่ควร โดยส่วนใหญ่มักจะทำงานในลักษณะต่างคนต่างทำ และมักยึดถือการปฏิบัติงานในลักษณะที่เรียกว่า “ของเขาของเรา” อย่างเหนียวแน่น จึงทำให้ขาดการแบ่งปันกันใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์แก่บุคคลพิการในวงกว้าง

11. ขาดการทำสถิติและข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนบุคคลพิการที่แน่นอน ไม่มีการแยกประเภทความพิการไว้อย่างแน่นอน ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการวางแผนงานที่ถูกต้อง สถิติและข้อมูลที่มีอยู่ในปัจจุบันยังไม่สามารถใช้อ้างอิงได้แน่นอนนัก หน่วยงานของรัฐบาลที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงและมีหน้าที่เกี่ยวข้อง ขาดการคำนึงถึงเรื่องสวัสดิภาพและการบริการสาธารณชนให้บุคคลพิการ เช่น อาคารสถานที่เรียนที่เหมาะสมกับความพิการแต่ละประเภท ถนนหนทาง ห้องน้ำห้องส้วม สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ การกีฬาประเภทต่าง ๆ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ยังไม่เคยมี และยังไม่เห็นหน่วยงานใดจัดทำสำหรับบุคคลพิการทั่วไป

12. ปัญหาด้านสังคม สภาพทั่วไปของสังคมไทยในขณะนี้ยังมีการยอมรับและให้โอกาสแก่บุคคลพิการได้ใช้ชีวิตเยี่ยงบุคคลธรรมดาน้อยมาก โดยเฉพาะบุคคลพิการยังคงไม่ได้รับการเปิดโอกาสและให้โอกาสได้แสดงความสามารถเท่าที่ควร บุคคลในสังคมส่วนใหญ่ยังมองว่า

บุคคลพิการ หรือเด็กพิการเป็นบุคคลที่น่าสงสารสมเพชเวทนา เมื่อพบเห็นก็มักแสดงถึงความสงสารรำพึงรำพันถึงความน่าสมเพชเวทนา บางครั้งก็จะให้เงินหรือสิ่งของแก่เด็กพิการ ที่พบเห็น จึงทำให้เกิดอาชีพการนำเด็กพิการมาขอทานซึ่งเป็นอาชีพมาจนทุกวันนี้ และความสงสารที่บุคคลพิการได้รับจากสังคมเป็นครั้งคราวนี้ เป็นการส่งเสริมให้บุคคลพิการขาดความกระตือรือร้นที่จะดิ้นรนและใช้ความอดทนเพื่อการฟื้นฟูสมรรถภาพและพัฒนาตนเอง มักจะรอคอยความช่วยเหลือจากสังคมเพราะเป็นสิ่งที่ได้มาง่ายและสะดวกสบาย(ชนิษฐา เทวรินทร์ภักดี. 2534 : 31)

13. ปัญหาด้านบุคคลากร ปัจจุบันการผลิตครูด้านการศึกษาพิเศษสาขาต่าง ๆ ยังไม่เพียงพอกับความต้องการ โดยเฉพาะครูสอนเด็กปัญญาอ่อน นอกจากนี้ยังขาดแคลนบุคลากรที่ทำงานเพื่อเด็กพิการ อีกหลายสาขา คือ

1. ขาดบุคลากรต่อไปนี้
 - 1.1 นักจิตวิทยา (Psychologist)
 - 1.2 นักสังคมสงเคราะห์
 - 1.3 นักอาชีพบำบัด
 - 1.4 นักนันทนาการ
 - 1.5 ผู้เชี่ยวชาญการแก้ไขการพูด
 - 1.6 ล่ามแปลภาษามือ

14. ปัญหาเรื่องหลักสูตรการเรียนการสอน โรงเรียนสำหรับเด็กพิการจะสอนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ แม้จะสามารถดัดแปลงหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพของเด็กพิการได้ แต่การวัดและประเมินผลก็ต้องเป็นไปตามระเบียบของกระทรวง

การเรียนตามหลักสูตรปัจจุบันปรากฏว่าหลายวิชาในหลักสูตรนักเรียนต้องย้ายห้องเรียน ซึ่งค่อนข้างเป็นปัญหาสำหรับเด็กพิการ เพราะไม่สามารถเคลื่อนย้ายตัวเองได้สะดวก และรวดเร็ว เหมือนเด็กปกติ นอกจากนี้ อาคารเรียนส่วนใหญ่ไม่ได้ออกแบบสำหรับคนพิการโดยเฉพาะ

15. ปัญหาเด็กพิการที่เรียนสำเร็จแล้วไม่มีงานทำ จุดมุ่งหมายของการศึกษาพิเศษส่วนหนึ่ง คือการเตรียมเด็กเพื่อการประกอบอาชีพ นอกเหนือจากการสอนให้รู้จักช่วยตัวเองและการปลูกฝังให้เป็นพลเมืองดี แต่ปรากฏว่าเมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วคนพิการหางานประจำทำได้ยาก

การที่คนพิการหางานทำได้ยาก เนื่องจากจากสาเหตุ 3 ประการ คือ

1.ทัศนคติของสังคมและนายจ้างโดยทั่วไปที่ยังไม่ยอมรับความสามารถของคนพิการ

2. ในประเทศไทยมีคนว่างงานเป็นจำนวนมาก

3. ประเทศไทยยังไม่มีกฎหมาย การจ้างงาน คนพิการที่กำหนดให้สถานประกอบการรับคนพิการเข้าทำงานร่วมกับคนปกติในสัดส่วนที่เหมาะสม เช่น ร้อยละ 1 หรือ ร้อยละ 2 เพื่อช่วยให้คนพิการมีความรู้สึกว่าเขาสามารถทำงานได้เช่นเดียวกับคนอื่นในสังคม (วิจิตร ระวิวงศ์. 2524 : 50)

ค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการสูงมาก คือสูงประมาณ 4 เท่าของการจัดการศึกษาสำหรับคนปกติ ทำให้การขยายการศึกษาสำหรับคนพิการทำได้ลำบาก

ขาดองค์กรที่ทำหน้าที่พัฒนาและประสานการพัฒนาการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการโดยตรง

16. ปัญหาด้านอาคารสถานที่ อาคารสถานที่เป็นสิ่งจำเป็น และสำคัญยิ่งในการจัดการเรียนการสอน สำหรับเด็กพิเศษมาก ปัจจุบันไม่เพียงพอกับความต้องการ หรือไม่ตรงกับสภาพความต้องการจะก่อให้เกิดปัญหาด้านการจัดการเรียนการสอนได้ การจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษต้องใช้สถานที่เฉพาะเพื่อจัดกิจกรรม อาคารเรียนสำหรับเด็กบางประเภทต้องมีลักษณะเฉพาะเจาะจง

17. ครูที่สอนเด็กพิเศษขาดขวัญและกำลังใจ

18. ปัญหาการจัดการเรียนการสอน ครูสอนเด็กโดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ครูสอนเด็กพิเศษไม่ได้ดำเนินการสอนตามแผนการสอนรายบุคคล (IEP) ครูสอนโดยเน้นเนื้อหาวิชามากกว่าความพร้อมของนักเรียน

19. ปัญหาด้านสื่อการเรียนการสอนมีไม่เพียงพอ ขาดงบประมาณในการจัดซื้ออุปกรณ์ ทั้งอุปกรณ์ยังแพงกว่าอุปกรณ์การสอนเด็กปกติ อุปกรณ์ล้ำสมัย สภาพห้องเรียนไม่เหมาะสมกับการนำอุปกรณ์การสอนมาใช้รวมทั้งครูผู้สอนขาดลักษณะในการใช้สื่อการเรียนการสอน

20. ปัญหาด้านการวัดผลประเมินผล ครูส่วนใหญ่ไม่เข้าใจเกี่ยวกับการวัดผลประเมินผลเด็กพิเศษ ขาดเอกสารคู่มือในการวัดผลประเมินผลเด็กพิเศษ และขาดผู้เชี่ยวชาญและผู้ที่เกี่ยวข้องในการให้คำแนะนำและช่วยเหลือในการวัดและประเมินผลเด็กพิเศษ ทางโรงเรียนและครูผู้สอนจึงต้องปฏิบัติตามระเบียบการวัดและประเมินผลของเด็กปกติ ซึ่งการวัดผลประเมินผลเด็กพิเศษไม่สามารถปฏิบัติ เช่นเดียวกับเด็กปกติได้ เพราะเด็กพิเศษมีข้อจำกัดในบางอย่าง

21. ปัญหาของครูด้านความไม่เข้าใจสภาพของเด็กแต่ละประเภท และยังมีทัศนคติที่ไม่ยอมรับว่าสังคมจำเป็นต้องช่วยเหลือด้านการศึกษาแก่เด็กพิเศษ เพื่อให้เด็กสามารถปรับตัวอยู่ร่วมกับเด็กปกติ และคนปกติในสังคมได้อย่างมีความสุข

22. ปัญหาด้านบุคลากร คือ

22.1 มีปริมาณบุคลากรไม่เหมาะสมกับการปฏิบัติงาน

22.2 โรงเรียนโสตศึกษาแต่ละแห่งขาดแคลนครูที่มีความสามารถในการสอนภาษามือไทย

22.3 โรงเรียนสอนคนตาบอด ขาดแคลนครูที่มีความรู้อักษรเบรลล์

23. ปัญหาด้านงบประมาณ

23.1 ความล่าช้าในการจัดเงินอุดหนุน (ค่าอาหารนักเรียน) ให้โรงเรียนล่าช้า ทำให้มีผลกระทบในการบริหารโรงเรียนลักษณะอยู่ประจำ

23.2 ความเหลื่อมล้ำ และแตกต่างในการจัดสรรงบประมาณให้โรงเรียนทำให้การพัฒนาโรงเรียนแต่ละแห่งแตกต่างกัน

24. ปัญหาด้านอาคารและสิ่งก่อสร้าง

24.1 โรงเรียนขาดแคลนหอประชุม โรงอาหาร บางแห่งต้องใช้ใต้ถุนอาคารเรียน หรือหอนอนนักเรียน เป็นสถานที่จัดประชุม จัดกิจกรรม และเป็นสถานที่รับประทานอาหารของนักเรียน เช่น ที่โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดชลบุรี เป็นต้น

24.2 ขาดแคลนห้องพักเตรียมความพร้อมสำหรับเด็กพิการ รวมทั้งห้องเสริมวิชาการในการพัฒนาคนพิการ

6.2 แนวดำเนินการในการจัดการศึกษาพิเศษในประเทศไทย

แนวการดำเนินการ

จากสภาพปัญหาในการจัดการศึกษาพิเศษของไทยที่ผ่านมา ภาครัฐควรพัฒนาหรือจัดดำเนินการในสิ่งต่อไปนี้

1. สำรวจจำนวนเด็กที่มีความต้องการพิเศษแต่ละประเภทในประเทศไทย ให้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ ว่ามีจำนวนเท่าไรที่อยู่ในวัยเรียน อยู่ที่ใดบ้าง เมื่อทราบข้อมูลที่แท้จริงแล้ว จะทำให้รัฐสามารถวางแผนในการให้บริการที่มีประสิทธิภาพ และทันที่

2. เด็กที่มีความต้องการพิเศษได้รับโอกาสทางการศึกษาน้อยมาก รัฐควรขยายบริการทางการศึกษาให้กว้างขวางขึ้น ให้ครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศ และบริการครบทุกประเภทความพิการ

3. ขณะนี้ยังไม่มีความหมายว่าด้วยการศึกษาพิเศษ ฉะนั้นในสถานศึกษาจึงยังคงไม่ให้ความสำคัญหรือปฏิบัติตาม หรือมีข้ออุปสรรค ในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กพิเศษ จึงควรมีกฎหมายทางการศึกษาพิเศษเฉพาะ

4. ควรจัดระบบบริหารการศึกษาพิเศษอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ใช่ต่างคนต่างทำ บางครั้งมีการแข่งขันและแก่งแย่งกัน หากมีการจัดระบบการบริหารที่มีประสิทธิภาพ การพัฒนาการศึกษาพิเศษจะก้าวหน้าไปมากกว่านี้

5. ควรมีการวางแผนร่วมกันในระดับชาติในการฝึกอบรมบุคลากรด้านการศึกษาพิเศษ หน่วยงานชั้นสูงที่ทำหน้าที่ฝึกหัดครูด้านการศึกษาพิเศษมีน้อย และมีไม่ครบทุกด้านหลาย หน่วยงานต้องส่งบุคลากรไปฝึกอบรมในต่างประเทศ ทำให้รัฐต้องเสียงบประมาณมาก สถาบันอุดมศึกษาหลายแห่งมีศักยภาพที่จะพัฒนาให้มีความสามารถฝึกอบรมบุคลากรในด้าน การศึกษาพิเศษได้ รัฐควรให้การสนับสนุนในด้านนี้

6. ควรกำหนดมาตรการทางการเรียนการสอน ซึ่งรวมไปถึงการกำหนดหลักสูตร ที่เหมาะสม การเรียนการสอน ตลอดจนการประเมินผลที่อาจมีเกณฑ์ที่แตกต่างไปจากเด็กปกติ

7. รัฐควรมีหน่วยงานกลางในการผลิตสื่อการสอน ตลอดจนจัดหาอุปกรณ์การสอน ที่จำเป็น ตลอดจนสื่อต่าง ๆ บางอย่าง สามารถนำมาใช้กับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ และเด็ก ปกติได้ แต่มีอุปกรณ์และสื่อบางอย่างที่ต้องจัดหาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษโดยเฉพาะ เช่น ปากกา ดินสอที่มีขนาดใหญ่เป็นพิเศษสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกาย ดินสอ และกระดาษรองเขียนสำหรับเด็กตาบอด ชุดการฝึกการรับรู้ทางสายตาสำหรับเด็กที่มีปัญหาใน การเรียนรู้ เป็นต้น การสอนจะมีประสิทธิภาพเมื่อมีการใช้สื่อที่เหมาะสม

8. การศึกษาวิจัย ปัจจุบันยังมีความรู้ความเข้าใจเด็กที่มีความต้องการพิเศษน้อยมาก รัฐควรมีหน่วยงานที่ทำหน้าที่ศึกษาค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ มหาวิทยาลัยในปัจจุบันมีเพียงไม่กี่ แห่งที่มีการผลิตบัณฑิตทางการศึกษาพิเศษ งานวิจัยมีน้อยเพราะไม่ได้รับการสนับสนุน ทางด้านทุนที่ใช้ในการวิจัยเท่าที่ควร

9. รัฐควรเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ ให้ประชาชนทราบว่าหน่วยงานใดที่ให้บริการ ทางการศึกษาพิเศษ และการศึกษาที่เกี่ยวข้องมีอยู่ที่ใด และให้บริการประเภทใด ประชาชนจะ ได้ใช้บริการได้อย่างถูกต้อง และเป็นการให้การศึกษแก่ประชาชนด้วย ซึ่งจะช่วยให้ประชาชน ตั้งความหวัง และทัศนคติที่เป็นจริงต่อเด็กที่มีความต้องการพิเศษ (ผดุง อารยะวิญญู. 31)

6.3 แนวโน้มในการจัดการศึกษาพิเศษ

1. การศึกษาพิเศษสำหรับคนพิการควรเป็นการเรียนร่วมระหว่างเด็กพิการกับเด็กปกติ โรงเรียนไม่ควรแยกเด็กพิการออกจากเด็กปกติ เพราะถือว่าเป็นการแยกเด็กพิการออกจากสังคม และการลงทุนสร้างโรงเรียนพิเศษสำหรับเด็กพิการโดยเฉพาะใช้เงินทุนเป็นจำนวนมาก แต่ถ้าจัดห้องพิเศษในโรงเรียนปกติจะลงทุนน้อยกว่า

2. รัฐต้องขยายบริการทางการศึกษาพิเศษแก่เด็กพิการ ให้เท่าเทียมกับเด็กปกติ และจัดบริการให้แก่คนพิการหลังจากจบการศึกษาภาคบังคับแล้ว โดยจัดในรูปแบบของการฝึกอาชีพ สำหรับเด็กพิการ ที่มีความสามารถทางการศึกษาเป็นพิเศษ ควรส่งเสริมให้เรียนในชั้นสูง ๆ โดยการให้ทุนการศึกษา

3. ผลิตบุคคลากรที่มีคุณภาพ โดยกองการศึกษาเพื่อคนพิการควรร่วมมือกับสถาบันที่ผลิตครูสาขาการศึกษาพิเศษ ตลอดจนสถาบันที่มีการสอนวิชาทางการแพทย์ จิตวิทยา และสังคมสงเคราะห์ ตั้งแต่การกำหนดหลักสูตรไปจนถึงการฝึกภาคปฏิบัติของนักศึกษา เพื่อให้ได้บุคคลากรที่มีคุณภาพ

4. สนับสนุน และให้กำลังใจบุคลากรที่ทำงานเกี่ยวข้องกับเด็กพิการ โดยการจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการอย่างน้อยปีละครั้ง เพื่อเพิ่มเติมทักษะใหม่ ๆ ในการให้การศึกษแก่เด็กพิการ

นอกจากนี้ควรให้ค่าตอบแทนครูที่สอนเด็กพิการสูงกว่าครูทั่วไป เพื่อเป็นกำลังใจ ตอบแทนความเสียสละและภาระหนัก ๆ หลายด้าน

5. โรงเรียนควรมีความสัมพันธ์กับผู้ปกครองของเด็กพิการ โดยการให้ความรู้และข้อเท็จจริงทางการแพทย์ เกี่ยวกับสภาพความพิการของเด็ก วิธีการปฏิบัติตนของผู้ปกครองต่อเด็ก เพื่อให้ผู้ปกครองได้เข้าใจถึงขั้นตอนในการพัฒนาของเด็กพิการ

6. โรงเรียนการศึกษาพิเศษทุกแห่งควรมีนักสังคมสงเคราะห์ประจำโรงเรียน เพื่อช่วยดูแลเด็กพิการและออกไปให้คำแนะนำแก่ผู้ปกครอง

7. รัฐควรส่งเสริมโอกาสในการประกอบอาชีพแก่เด็กพิการ (นุชนาด สุนทรพันธุ์. 2533: 128)

นอกจากนี้ ยังมีผู้ศึกษาแนวโน้มของการจัดการศึกษาพิเศษในประเทศไทยในปี พ.ศ. 2546 โดยการพบประเด็นที่น่าสนใจดังนี้

1. ด้านนโยบายของรัฐในการจัดการศึกษาของไทย

1.1 ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการศึกษาพิเศษ ได้คาดการณ์ว่าแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติจะต้องระบุแผนพัฒนาประชากรให้ชัดเจน ว่าจะต้องดำเนินการช่วยเหลือ

เด็กพิเศษอย่างไรเพื่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาพิเศษ จะได้วางแผนการจัดการศึกษา เพื่อช่วยเหลือ แก้ไขฟื้นฟู บำบัด ตลอดจนฝึกเด็กเหล่านี้ ให้สามารถพัฒนาได้สูงสุดตาม ศักยภาพของตนเองเป็นการช่วยพัฒนาสังคมโดยส่วนรวมควบคู่กันไปด้วย

1.2 รัฐควรสนับสนุนให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเด็กพิเศษ ได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาพิเศษ ตั้งแต่การกำหนดแนวทาง หลักสูตรรูปแบบ ตลอดจนความช่วยเหลือด้าน อุปกรณ์การเรียนการสอนและอุปกรณ์เสริมต่าง ๆ แต่ไม่ควรจัดตั้งกรมการศึกษาพิเศษขึ้นมา เพื่อดำเนินการในเรื่องนี้เพียงอย่างเดียว เพราะจะเป็นการแบ่งแยกงาน เน้นการศึกษาพิเศษให้เป็นจุดเด่น จะทำให้สังคมมองการศึกษาพิเศษไปในทางลบมากกว่า ทางบวก

1.3 ด้านการประสานงานระหว่าง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับ การจัดการศึกษาพิเศษ ควรจะมีการจัดสัมมนาระดับชาติ เรื่อง “การศึกษาพิเศษ” โดยการระดมสมองของทุกหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องและทำอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ปัจจุบันเป็นต้นไป นอกจากนี้จะมีการประสานงาน ทางด้านวิชาการ การใช้ทรัพยากรร่วมกันและอื่น ๆ เพราะหน่วยงานที่จัดการศึกษาพิเศษได้ ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาพิเศษมากขึ้น

1.4 ด้านการจัดสรรงบประมาณในการจัดการศึกษาพิเศษ รัฐจะต้องจัดสรร งบประมาณให้หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาพิเศษเพิ่มมากขึ้น โดยกระจาย งบประมาณให้แก่หน่วยงานต้นสังกัด จัดสรรให้หน่วยงานใดเท่าใดนั้นย่อมขึ้นกับจุดประสงค์ และความต้องการพิเศษของเด็กพิเศษกลุ่มต่าง ๆ นอกจากนี้จะต้องมีการวิเคราะห์ความ ต้องการของเด็กกลุ่มต่าง ๆ แล้วจัดสรรงบประมาณให้ ในส่วนที่ต้องการจำเป็น ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจ อุปกรณ์จำเป็นของเด็กพิเศษกลุ่มต่าง ๆ ตลอดจน การจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาบุคลากรการศึกษาพิเศษจะเพิ่มมากขึ้น

2. ลักษณะการจัดการศึกษาพิเศษ

ลักษณะแนวโน้มการจัดการศึกษาพิเศษ จะเกิดมากที่สุด คือควรจัดให้เด็กปกติและ เด็กพิเศษมีโอกาสเรียนร่วมกันได้ทุกระดับ และสนับสนุนให้มีการจัดการเรียนรวมในด้านต่าง ๆ เพิ่มขึ้น เพื่อเป็นการประหยัดในการใช้ทรัพยากรร่วมกันและเป็นการเปิดโอกาสให้เด็กพิเศษ มีโอกาสได้เข้ารับการศึกษาอย่างทั่วถึงในทุก ๆ ที่ของประเทศไทย

โรงเรียนปกติทุกระดับที่มีอยู่แล้วทั่วประเทศ ควรได้รับการสนับสนุนให้พัฒนา บุคลากรปรับปรุงสภาพแวดล้อมอาคารเรียน ให้เหมาะสมที่จะรับเด็กพิเศษกลุ่มต่าง ๆ ในท้องถิ่นของตน ได้มีโอกาสเข้ารับการศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเองโดยไม่ต้องสร้าง โรงเรียนพิเศษเฉพาะด้านขึ้นมารองรับ ผู้เชี่ยวชาญเชื่อในแนวคิดที่ว่า การจัดการศึกษาเพื่อ

ปวงชน ควรจะจัดให้บุคคลมีโอกาสได้เข้าเรียนในโรงเรียนปกติที่มีอยู่ เพื่อจะได้ส่งเสริมด้านอุปกรณ์ เทคโนโลยี วิธีการสอน เพื่อช่วยเหลือเด็กพิเศษเฉพาะด้านของแต่ละกลุ่ม

นอกจากนี้ผู้เชี่ยวชาญยังมีแนวคิดสอดคล้องกันว่า รัฐควรจะสนับสนุนให้จัดการเรียนร่วมระหว่างเด็กปกติ และเด็กที่มีความบกพร่องในด้านต่าง ๆ มากขึ้นแล้ว ยังเชื่อว่าไม่ว่าจะจัดการศึกษาในรูปแบบใดและอยู่ในหน่วยงานใด การศึกษาพิเศษ คือการจัดการศึกษาเพื่อมุ่งพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคนให้พัฒนาสูงสุดเท่าที่มีอยู่ และคาดหวังว่าเด็กพิเศษสามารถพัฒนาให้ช่วยเหลือตัวเองได้ มีชีวิตอยู่ได้ในสังคมอย่างมีความสุขไม่เป็นภาระของสังคม อันถือว่าเป็นพัฒนาการขั้นพื้นฐาน

3. การกำหนดเกณฑ์มาตรฐานของการจัดการศึกษาพิเศษ

ด้านการกำหนดมาตรฐานของหลักสูตร ควรให้โอกาสแก่ครูผู้สอนหรือบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับเด็กพิเศษได้มีโอกาสเลือกตัดสินใจจัดกิจกรรม ที่เหมาะสมให้กับเด็กกลุ่มต่าง ๆ โดยมีแนวทางของหลักสูตรที่จะกำหนดทิศทางกว้าง ๆ ร่วมกัน ทั้งนี้และทั้งนั้น ทุกกิจกรรมหรือหลักสูตร ควรเน้นจัด เพื่อให้มีทิศทางในแนวเดียวกันคือ มุ่งพัฒนาความสามารถของเด็กที่มีอยู่ให้พัฒนาตามอัตภาพ มีจุดเน้นกิจกรรมที่แตกต่างกันตามสภาพความสามารถของเด็ก และที่สำคัญคือสามารถยืดหยุ่นได้หลายหลาย

ด้านการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานการควบคุมคุณภาพ

พบว่า การควบคุมคุณภาพและมาตรฐานการดำเนินงานเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการจัดการศึกษาพิเศษ ในการจัดการศึกษาพิเศษนั้น ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาเห็นว่าควรมีหน่วยงานรับผิดชอบโดยตรง คือ กระทรวงศึกษาธิการ ที่จัดขึ้นในรูปของคณะกรรมการ ประกอบด้วยหน่วยงานที่รับผิดชอบและเกี่ยวข้องกับเด็กพิเศษทั้งภาครัฐและเอกชน ร่วมมือกันจัดทำคู่มือนิเทศและ ติดตามผลเป็นแกนกลางส่วนรายละเอียดอาจแตกต่างกันไปตามลักษณะของความสามารถสูงสุดของเด็กแต่ละประเภทที่จะพัฒนาได้ การตรวจและติดตามควรจะมีประเมินผลทั้งที่โรงเรียนและ ที่บ้านรวมกัน และเพื่อให้บรรลุผลตามจุดประสงค์ที่วางไว้ ต้องร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดระหว่าง ผู้ควบคุมกับผู้ปฏิบัติ ตลอดจนการร่วมแก้ปัญหาอันจะเกิดขึ้นด้วย

ด้านการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานการผลิตบุคลากร

พบว่า รัฐควรมีนโยบายที่แน่นอนในการจัดการศึกษาพิเศษ เพื่อให้สถาบันต่าง ๆ ที่ผลิตบุคลากรทางด้านการศึกษา ได้ดำเนินการให้สอดคล้องกัน ผลิตเพื่อให้พอและตรงตามความต้องการ และแน่นอนที่สุด หัวใจสำคัญของการจัดการศึกษาพิเศษ คือความสามารถของบุคลากรผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาพิเศษเห็นว่า ควรมีหน่วยงานที่ผลิตบุคลากรเพื่อการศึกษา

พิเศษให้มากขึ้น ตลอดจนควรมีมาตรการบังคับให้หน่วยงานที่จัดบริการด้านการศึกษาพิเศษต้องมีผู้บริหาร และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับเด็กพิเศษ ควรมีวุฒิทางการศึกษาพิเศษตามเกณฑ์ที่กำหนด เพราะต่างก็เล็งเห็นว่าการศึกษาพิเศษเป็นวิชาเฉพาะ ที่ผู้สอนต้องมีความรู้ ความเข้าใจใน ธรรมชาติของเด็กกลุ่มนี้

ด้านการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานการพัฒนาบุคลากร

รัฐจะต้องมีนโยบายที่แน่นอนในการศึกษาพิเศษ เพื่อให้สถาบันการศึกษาดำเนินการผลิตบุคลากรให้สอดคล้องกับความต้องการ ซึ่งในปัจจุบันบุคลากรทางด้านการศึกษาพิเศษทั้งด้านครู และบุคลากรอื่น ๆ ที่จำเป็นยังมีน้อย ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาพิเศษ จึงมีแนวคิดร่วมกันว่ารัฐควรบรรจุวิชาการศึกษาพิเศษเป็นวิชาพื้นฐาน อย่างน้อย 4 หน่วยกิต หรือไม่ก็กำหนดหน่วยกิตไว้ในระดับปริญญาตรี ตลอดจนสนับสนุนให้ หน่วยงานที่มีบุคลากรทางด้านการศึกษาพิเศษ ได้มีโอกาสระดมสรรพกำลังแลกเปลี่ยนความรู้ความสามารถแก่กันอย่างกว้างขวาง โดยการจัดทำหลักสูตรพัฒนาบุคลากรร่วมกัน ช่วยกันถ่ายทอดความรู้ให้แก่ชุมชนที่จะได้มีส่วนร่วมกันรับผิดชอบในการศึกษาพิเศษอย่างมีประสิทธิภาพ

4. บทบาทของพ่อแม่ หรือผู้ปกครองและชุมชนในการจัดการศึกษาพิเศษ

ด้านบทบาทของพ่อแม่หรือผู้ปกครอง

พ่อแม่หรือผู้ปกครอง เห็นความสำคัญของการจัดการศึกษาพิเศษ และให้ความร่วมมือกับสถานศึกษาในการพัฒนา เด็กที่มีความต้องการพิเศษให้พัฒนาการทุก ๆ ด้านอย่างสมบูรณ์ ทั้งในรูปของการติดตามผลการเปลี่ยนแปลงของบุตร ให้ความร่วมมือในการอบรมเลี้ยงดูบุตรที่เป็นเด็กพิเศษให้มีพัฒนาการตามขั้นตอนที่ถูกต้องสนับสนุนโรงเรียนในรูปของเงินทุน วัสดุ ตลอดจนเข้ามามีบทบาท มีส่วนร่วมในการจัดการรูปแบบกิจกรรม ในโรงเรียนพิเศษในท้องถิ่นของตน โดยมีรัฐคอยให้คำปรึกษา แม้ว่าตนเองจะมีเวลาน้อย ก็จะพยายามใช้เวลาที่มีอยู่นั้นให้เกิดประโยชน์มากที่สุดต่อการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมให้เด็กได้เรียนรู้พัฒนาการสูงสุด

ด้านบทบาทของชุมชน

พบว่า ชุมชนจะรัก และ เข้าใจในธรรมชาติของเด็กพิเศษมากขึ้น ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาเชื่อว่า ชุมชนจะมีบทบาทให้ความร่วมมือกับโรงเรียนในการจัดการศึกษาให้ความรู้ด้านการศึกษาพิเศษมากขึ้น และยังทำหน้าที่ชี้แนะ หนุนเสริมให้ประชาชนทั่วไป ให้รัก รู้จัก และเข้าใจเด็กพิเศษ ให้การสนับสนุนร่วมมือกันจัดการศึกษาพิเศษและการศึกษาทั่ว ๆ ไปให้สอดคล้องกับสภาพสังคม และวิถีชีวิตที่ทุกคนต้องอยู่ในสังคม และอาศัยพึ่งพาซึ่งกันและกัน

เด็กได้เรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมในชุมชน และได้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนนั้นมากที่สุด

5. คุณลักษณะของเด็กพิเศษที่พึงประสงค์

ด้านคุณลักษณะทางด้านร่างกาย

ผู้เชี่ยวชาญเชื่อว่า เด็กจะมีสุขภาพอนามัยที่ดีและพัฒนาการทางร่างกายที่เหมาะสม เนื่องจากการศึกษาที่เอื้ออำนวยมากขึ้น ซึ่งจะเป็นผลให้เด็กพิเศษ ได้พัฒนาการเต็มศักยภาพ เกิดความกระตือรือร้นเชื่อมั่นในตนเองสูง สามารถทำกิจวัตรของตนเองอย่างเหมาะสมกับวัย และสภาพความต้องการพิเศษแห่งตน

ด้านคุณลักษณะทางด้านอารมณ์และจิตใจ

พบว่า เด็กพิเศษกลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้จะมีน้ำใจเป็นนักกีฬา ไม่เอาแต่ใจตนเองซึ่งผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันว่า คุณลักษณะเหล่านี้จะเกิดขึ้นเองจาก พ่อแม่ ผู้ปกครอง และสังคมมีความเข้าใจในธรรมชาติของเด็กพิเศษมากขึ้นตลอดจนการศึกษาจัดได้สอดคล้องกับพัฒนาการความต้องการพิเศษของแต่ละกลุ่ม

ด้านคุณลักษณะทางด้านสังคม

พบว่า เด็กจะมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม มีระเบียบวินัยทั้งส่วนตนและส่วนรวม สามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ เคารพในเสรีภาพของผู้อื่น มีลักษณะที่แจ่มใส รู้จักการเสียสละ เข้าใจผู้อื่น และมีความเป็นผู้นำ เชื่อมั่นในตนเอง กล้าแสดงออก มีบุคลิกภาพที่ดี (พัชรี จิวพัฒนกุล. 2538 : 46)